

AARBØGER
FOR
NORDISK OLDKYNDIGHED
OG HISTORIE

ANNUAL OF THE ROYAL SOCIETY OF NORTHERN ANTIQUARIES
2007

DET KONGELIGE NORDISKE OLDSKRIFTSELSKAB
KØBENHAVN 2010

© 2010 Det Kgl. Nordiske Oldskriftselskab
Frederiksholms Kanal 12
DK-1220 København K.

ISBN 978-87-87483-14-8
ISSN 0084-585X

Redaktion: Poul Otto Nielsen (ansv.) og Ulla Lund Hansen
Grafisk tilrettelæggelse og billedbehandling: Jan Holme Andersen

Udgivet med støtte fra Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation

Grunddesign, prepress og tryk: Narayana Press, Gylling

Skrift: Minion

Papir: 130 g Chorus Satin

Omslag: Den Kongelige Commission for Oldsagers Opbevaring
nedsat ved forordning af Kong Christian VII den 22. maj 1807

Medlemmer i perioden 1807-1816, fra toppen mod højre:

Kommissionens formand A.W. Hauch, F. Münter,
kommissionens sekretær R. Nyerup, P.J. Monrad,
W.H.F. Abrahamson, B. Thorlacius, E. Vargas Bedemar,
E.C. Werlauff, og L.S. Vedel Simonsen

*Alle manuskripter sendes til vurdering hos to anonyme referees,
inden de accepteres til trykning*

All papers are subject to anonymous peer refereeing

*Vor einer möglichen Publikation werden alle Manuskripte
zwei anonymen Referenten zur Begutachtung vorgelegt*

Salg til ikke-medlemmer i kommission hos:
Herm. H. J. Lynge & Søn
Internationalt antikvariat
Silkegade 11
DK-1113 København K.
www.lynge.com
herman@lynge.com

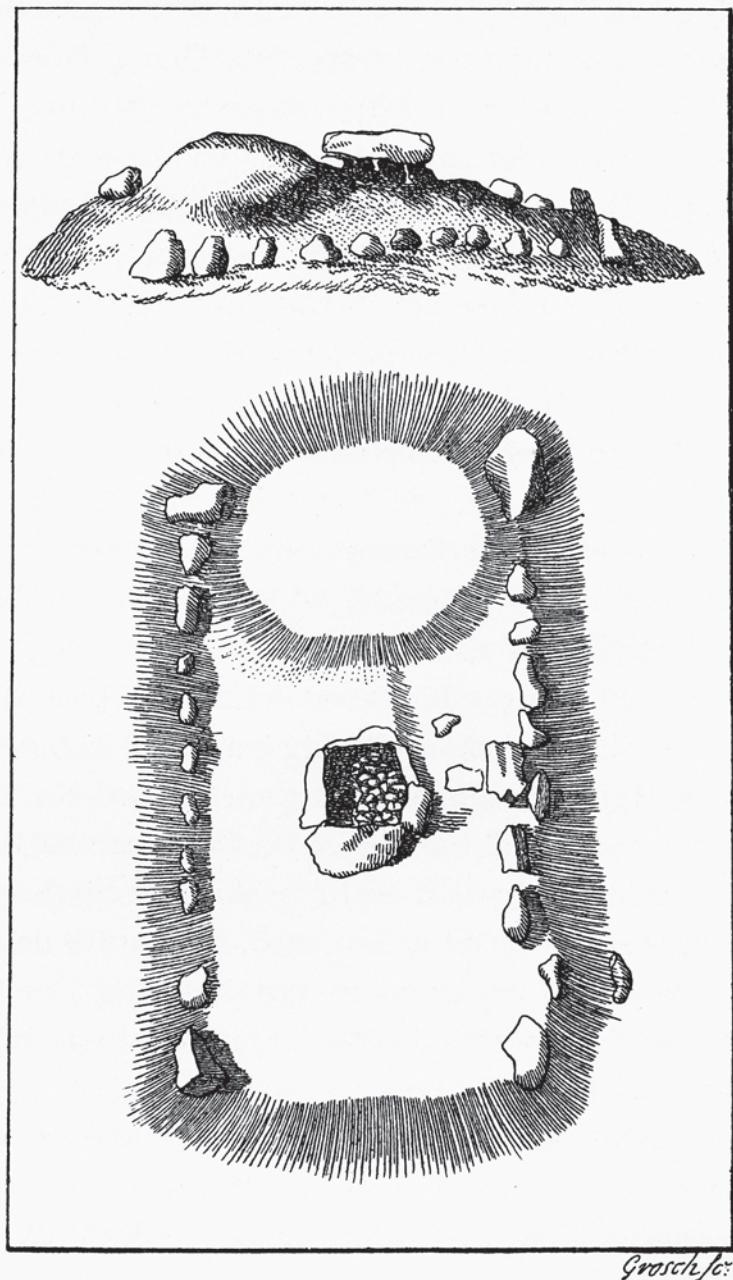
Salg med rabat til medlemmer direkte fra Selskabet
– se bagest i bogen

Oldsagskommissionens tidlige år

forudsætninger og internationale forbindelser

NATIONALMUSEETS 200 ÅRS JUBILÆUMSSYMPOSIUM
24.-25. MAJ 2007

ARRANGERET AF NATIONALMUSEET OG WORMIANUM
I SAMARBEJDE MED KULTURARVSSTYRELSEN

Grosch Jr.

Kong Hildetands høj. Frontispice til F. Münters bog fra 1806 »Lejre i Sjælland i Begyndelsen af det Nittende Aarhundrede«, der var medvirkende til oprettelsen af Den Kongelige Commission for Oldsagers Opbevaring i 1807.

The barrow of King Hildetand in Lejre on Zealand. Frontispiece in F. Münters book of 1806 that took part in the establishment of the Royal Commission for the Preservation of Antiquities in 1807.

Frederik Münter og hans rejse til Italien

– med særlig henblik på hans erfaringer fra Sicilien

Af TOBIAS FISCHER-HANSEN

Abstract: Frederik Münter, biskop over Sjællands Stift 1808-1830, havde i sine ungdomsår et længere ophold i Italien. Allerede under rejsen fra Venedig til Rom besøgte Münter flere samlinger, der var rige på oldtidsmonumenter, og han fik tidligt opbygget venskabelige kontaktet med flere antikvarer. I Rom omgikkes han arkæologen Georg Zoëga og kardinal Stefano Borgia. Borgia, der var leder af Kirkestatens missionskontor, havde skabt en rig og alsidig privatsamling, som Münter fik en særlig tilknytning til. Under sit ophold i Napoli mødte Münter samlere, arkæologer og antikvarer fra flere forskellige europæiske lande. På sin rejse til Sicilien besøgte Münter de vigtigste ruiner, han færdedes blandt sicilianske oldtidsforskere og museumsstiftere, og han fik desuden et godt indblik i en central administration, der fra midten af 1700-tallet havde lovgivet om registrering og bevaring af de mange oldtidslevn. Frederik Münters ophold i Rom, i Napoli og på Sicilien, og de erfaringer han her fik om museumsvæsen og oldsagsadministration, må have øvet indvirkning på hans arbejde i Oldsagskommissionen.

Indledning

O mend Frederik Münters hele livsgerning lå inden for teologien, først fra 1788 som professor i teologi ved Københavns Universitet, siden som biskop over Sjællands Stift, med bolig i Bispegården i Nørregade fra 1808 til sin død, opnåede han europæisk ry inden for flere andre videnskabsgrene. Victor Hermansen har med stor indsigt redegjort for hans tidlige og vedvarende interesse for den danske oldtid og betydningen af denne for hans virke i Oldsagskommissionen (Hermansen 1931, 292 ff.; 1949). Frederik Münters betydning som forsker inden for flere andre videnskaber har ligeledes været undersøgt og værdsat. Studierne i Göttingen og hans senere ophold i Rom, der lagde grunden til hans omfattende europæiske netværk og til de udbyttelige forbindelser med Georg Zoëga (1755-1809) og

kardinal Stefano Borgia (1731-1804), anerkendes til fulde, når denne, måske allersidste virkelige polyhistor i et dansk embede, kommer på tale.

Alligevel er det påfaldende, at hans betydning som forsker af den klassiske oldtid og udbyttet af den rejse, han gennemførte i Syditalien og især på Sicilien, stort set er blevet forbigået herhjemme. Det på trods af, at de erfaringer, han erhvervede under sin rejse, ved besøg på talrige museer og gennem kontakter med antikvarer og oldtidforskere, fik indflydelse på hans senere virke i Oldsagskommissionen.

Frederik (Friederich Christian Carl Heinrich) Münter (1761-1830) fødtes i Gotha i Sachsen. Han kom til København som fireårig ved faderen Baltazar Münters ansættelse som præst for den tyske

menighed ved Sankt Petri kirke i 1765 (jf. U. Kjær i dette bind). Hans skolegang foregik i hjemmet, og han fik en tidlig indførelse i græsk, latin og hebraisk. Hans interesse for Orientens kulturer og antikkens numismatik – den første vakt ved Carsten Niebuhrs færden som gæst i huset, den anden ved faderens romerske møntsamling – er velkendt.¹ Efter teologi-studier ved Københavns universitet indskriver Münter sig ved Georgia Augusta universitet i Göttingen, hvor han i 1781-1782 studerer under den berømte filolog Christian Gottlob Heyne.

Allerede under dette ophold kommer Münter i forbindelse med filologer og oldtidsforskere, der sidenhen danner grundlaget for hans forbindelser med europæisk lærdom – således historikeren Friedrich Creuzer, orientalisten Jacob Georg Christian Adler, filologerne Arnold Heeren og Friedrich Jacobs, foruden andre lærde, som han i øvrigt for flere vedkommende var sammen med under sit senere Italiens ophold.²

Gennem sin brevveksling med adskillige europæiske lærde forblev Münter hele sit liv orienteret om tildragelser inden for de videnskaber, der interesserede ham. Eksempelvis blev han af Arnold Heeren orienteret om udgravningerne af etruskiske grave og fund af vægmalerier samt om K.O. Müllers epokegørende forelæsninger over etruskisk kultur – selv efter at han forlængst havde forladt det Italien, han aldrig mere skulle gense (*Briefwechsel* I, 386, brev nr. 331; se også M. Nielsen i dette bind). Gennem brevvekslinger beskæftigede han sig også med topografiske problemstillinger, eksempelvis beliggenheden af den græske koloni Hyele (Velia) i Syditalien, om hvilken han så sent som 1818, 20 år efter sin hjemkomst, udgav monografin *Velia in Lucanien*, der desuden er en skarp analyse af hele spørgsmålet omkring græsk kolonisering i Syditalien og på Sicilien (Münter 1818). Han forblev i livslang forbindelse med Gottlob Heyne og formidlede tidligt forbindelserne mellem Göttinger akademiet og flere af de oldtidsforskere, han traf under sit ophold på Sicilien.

De store dannelsesrejser

Efter studieopholdet i Göttingen i 1782 og hjemkomsten til København stod det Münter klart, at han ønskede et længere studieophold i udlandet. Formålet var klart defineret – manuskriptstudier med henblik på en ny udgave af Det nye Testamente. Kabinetschef Ove Høegh-Guldberg støttede projektet med midler fra Fonden *ad usus publicos*, ikke mindst på grund af forlydende om, at klosterbiblioteket i Ragusa i Dalmatien indeholdt et rigt og udforsket materiale.³ Rejsen blev påbegyndt i 1784, og planen var, at Münter efter ophold i Wien og Venedig skulle rejse til Ragusa og derfra videre til Grækenland. Imidlertid opgav Münter denne rejse østover, allerede da han var i Norditalien, og han kom aldrig til Grækenland.

Efter opholdet i Wien, hvor han traf numismatikeren Joseph Eckhel, rejste Münter til Venedig og videre derfra til Rom via Padua, Mantua, Bologna, Pistoia, Firenze, Pisa og Siena. Det er troligt, at grundlaget for Münters senere indsats i Oldtidskommissionen allerede blev lagt under denne tidlige periode af Italiensrejsen. Nysgerrigheden og ambitionerne om at lære og se så meget som muligt viser sig på næsten hver side af hans dagbog, og allerede denne tidlige fase af rejsen lægger op til opholdet i Rom, hans oldtidsforskning dér og den tætte kontakt med kardinal Stefano Borgia (fig. 3).

Münter besøgte omkring 45 møntsamlinger under sin rejse i Italien, og han har kommentarer om de fleste af disse i sin dagbog (Galster 1959, 33-34). Desuden besøgte han de antiksamlinger, der lå på hans rejserute til Rom. Der kan ikke redegøres for alle her, men blandt de mere betydningsfulde var privatsamlingerne Grimani og Nani i Venedig (*Tagebücher* I, 137ff., 149, 154; Favaretto 1990, 206 ff.).

Det var store antiksamlinger med et ganske betydeligt antal græske indskrifter og græsk skulptur indsamlet især på de joniske øer, Korkyra (Korfu), Kefallenia og Zakynthos, og på Kykladerne, det vil sige områder, der havde været under venetiansk ind-

flydelse i århundreder. Münter fik således, på trods af at han aldrig kom til Grækenland, alligevel lejlighed til at stifte bekendtskab med original græsk skulptur. For Nani-samlingens vedkommende gør der sig det særlige gældende, at Münter senere fik lejlighed til at erhverve en del genstande fra samlingen, da denne blev opløst i 1825. Blandt disse var et græsk votivrelief, et såkaldt *Totemahlrelief* fra kykladeøen Melos. Relieffet må være en af de tidligste erhvervelser af græsk originalsuklptur i Danmark (*Briefwechsel I*, s. 208, brev nr. 180; Münter 1829, 4). I kommentarerne til museumsbesøgene i Venedig redegør Münter, i Winckelmanns ånd, for vægtige problemer som forholdet mellem græsk originalsuklptur og de romerske kopier, og for kejserbusternes vedkommende problemerne omkring deres identifikation. Mindre monumenter som etruskiske bronzer og askekister optager ham, foruden de 'etruriske' vaser, hvis tegnemåde han analyserer. Han omtaler oprettelsen af akademier, hvis opgave det er, uover det lærde samvær, at samle oldsager inden for så mange emnegrupper som muligt. Desuden lærer Münter afstøbningssamlinger at kende, vel en inspiration for hans senere engagement i indsamlingen af gipsafstøbnings til Kunsthakademiet i København – og i øvrigt også til hans egen samling. Mineralogiske og geologiske samlinger og samlinger af astronomiske instrumenter og udstyr til opmålinger omtales flittigt og detaljeret (*Tagebücher I*, 125-254, passim).

Den unge Münters ikke-italienske bekendtskabskreds under Rom- og Napoli-opholdet omfattede også Goethe, som han underholdt om forholdene på Sicilien, og derved, måske, tilskyndede denne til selv at rejse til Sicilien (*Tagebücher II*, 247). Han traf kunstnerne Johann Tischbein og Philipp Hackert, og i Napoli samleren William Hamilton, den tyske arkæolog Alois Hirt og østrigeren Joseph Haus, der alle spillede hver deres rolle i 1700-tallets antikvariske studier. Under sin hjemrejse gennem Schweiz i 1787 traf Münter historikeren Edward Gibbon, Grækenland- og Tyrkiet-forskeren, og medlem af Society of Dilettanti i London, Richard Chandler

Fig. 1. Den unge Frederik Münter. Portrættet er malet i Rom 1786. Det hører til en serie portrætter af danskere malet af Johan Herman Cabott. Bestilt af kardinal Stefano Borgia til sit bibliotek i boligen i Palazzo Altemps i Rom.

Portrait of the young Frederik Münter painted in Rome 1786. The picture is one of a series of portraits of Danish scholars by the painter Johan Herman Cabott, commissioned by Cardinal Stefano Borgia for the library in his residence in the Palazzo Altemps, Rome.

(der var meget lettet over, at Münter kunne tale engelsk, da han selv hverken beherskede tysk eller fransk), og pædagogen Johan Heinrich Pestalozzi, med hvem Münter siden oprettholdt brevveksling (Carlsen 1955). Münter var om nogen barn af Oplysningstiden, og hans omfattende europæiske kontaktnet fremhæves da også af Georg Galster i denes redegørelse for konkurrencen mellem Münter og Christian Ramus om stillingen som inspektør ved Myntcabinetet i 1799, en stilling som i øvrigt tilfaldt Ramus (Galster 1959, 35-37).

Fig. 2. Fragmenter af en terrakottafrise, *sima*, fra et arkaisk volkskisk tempel. Fundet 1784 under kirken Santa Maria delle Stimate, Velletri. Frederik Münters samling på Bispegården. Deponeret på Ny Carlsberg Glyptotek (foto Ole Haupt).

Fragsments from a terracotta frieze, sima, from an archaic Volscian temple. Found in 1784 under the Church of Santa Maria delle Stimate, Velletri. Frederik Münter's collection, the episcopal residence, Copenhagen. On permanent loan to the Ny Carlsberg Glyptotek (photo by Ole Haupt).

nem netværket af oversøiske missioner, at opbygge en meget alsidig etnografisk samling, udover mange genstande fra de mere traditionelle kulturer som de ægyptiske, græske, etruskiske og romerske. Borgia og hans museum blev krumtappen i det lærde akademiet *Accademia Volsca* grundlagt i 1764 med sæde i Velletri, der havde været volkskerfolkets hovedby i antikken. Münter optages som medlem af akademiet (Nocca 1999), og han indgår med bl.a. Zoëga, Schow, Hwiid og Ramus i det galleri af portrætter af medlemmer af akademiet, der udsmykkede Borgias bibliotek i dennes bolig i Palazzo Altemps (fig. 1).⁷

I 1784 blev der i Velletri gjort et rigt fund af arkitekturfriser og andre fragmenter af terrakotta fra et arkaisk tempel. Figurfremstillingen på friserne blev genstand for afhandlinger og fortolkninger, som Münter tog ivrigt del i (*Tagebücher* I, 311-314, II, 153-155). Skildringer af de fyrstelige forsamlinger og andre mere eller mindre heroiske episoder på friserne gav byen Velletri en selvforslæelse og en tilskyndelse til en forherligelse af den volksiske fortid (Nocca 1999). Den omstændighed, at Borgia forærede Münter en del fragmenter af disse friser, må være et vidnesbyrd om hans agtelse for Münters viden og interesse for disse antikke monumenter. Med deres arkaiske stil har de synes primitive og usædvanlige for samtiden, der ikke har kendt til mange af den slags monumenter – og slet ikke i det København, de blev hjembragt til (Münter 1829, 5; Riis 1941; Luppino 2001) (fig. 2).⁸

Opholdet i Rom og kendskabet til kardinal Stefano Borgias museum i Velletri fik stor betydning

Opholdet i Rom

Münter fik gennem Georg Zoëga indpas i det lærde milieu, der omgav kardinal Stefano Borgia.⁴ Mødet med Borgia lagde grunden til Münters første videnskabelige arbejde, publiceringen af Borgias store samling af koptiske håndskrifter,⁵ men derudover fik Münter indblik i en af de mest alsidige samlinger i den tids Europa – Borgias eget museum i hjembyen Velletri (Museum Borgianum).⁶ Borgias stilling som leder af Propaganda Fide, Pavestatens missionsselskab, havde givet ham mulighed for, gen-

for Münters interesse for oldsagssamlinger. Den alsidighed, som karakteriserede museet, inspirerede Münter ved oprettelsen af hans eget museum i Bispegården i København. Selvom dette var meget mere beskedent, bestod det dog af en række af de samme kategorier (Fisher-Hansen 2009).

Borgias samling, som havde sit opsving fra ca. 1770, det år han udnævnes til sekretær for Propaganda Fide, når allerede i 1784 et sådant omfang, at en katalogisering er nødvendig. Ved dette arbejde spiller Georg Zoëga en vigtig rolle, idet han varetager registreringen af de ægyptiske oldsager, der allerede på det tidspunkt havde et omfang på 600 genstande.⁹ Samlingen var alsidig og omfattede 12 klasser af materiale, af hvilke de vigtigste var: den ægyptiske, etruskiske, græske, romerske, indiske, arabiske, tidlig kristne og materiale fra de nordiske lande. Samlingens kvalitet og alsidighed var enestående for sin tid, kun Nani-samlingen i Venedig, som Münter også havde et godt kendskab til (se ovenfor), husede tilsvarende arabiske og indiske genstande.

I et brev til Borgia fra oktober 1788 fortæller Münter, at han har erhvervet et fragment af en udsmykket mumiekiste på auktionen over Otto Thotts samling. Den mest betydelige klasse i Münters samling bliver den ægyptiske, og på dette punkt afspejler den Borgias samling, hvor også denne klasse var den mest omfattende. Münters interesse for orientalske indskrifter gjaldt også hieroglyffer. Han havde indset, at disse kun kunne studeres med udbytte ud fra originalt, primært materiale, og han erhvervede derfor gennem den danske konsul i Alexandria, Daniel Dumreicher, 12 ægyptiske steler fra Abydos i Midtægypten (Münter 1829, 1-2; Schmidt 1910).

Münter udarbejdede selv et kort katalog over den del af sin samling, der var udstillet i Bispegården. Udarover de ægyptiske steler var det græske, romerske og etruskiske indskrifter på sten og marmor og forskellige græske og romerske skulpturer. Kataloget blev udgivet først i en latinsk udgave, *Museum Lapidarium Episcoporum Selandiae*, 1822, siden i en dansk, hvori Münter programmatisk skriver: ... Saaledes er

Fig. 3. Portræt af kardinal Stefano Borgia. Portrættet var en gave fra Borgia til Frederik Münter, og det hang i dennes kontor i Bispegården (privateje).

Portrait of Cardinal Stefano Borgia. The portrait was a gift to Frederik Münter, who hung it in the episcopal residence (private collection).

da denne Samling at betragte som en aldeles offentlig Samling, og er den eeneste i Norden (Münter 1829, 1). Münters samling skal i øvrigt ikke behandles indgående her,¹⁰ blot er det værd at bemærke, at alsidigheden, der karakteriserede Borgias samling, går igen her. Udarover de klasser, der er nævnt ovenfor, bestod den også af puniske indskrifter (*Briefwechsel I*, 201, brev. no. 175), af en arabisk, kufisk indskrift (Münter 1829, 4; Rump 2003) og flere indiske genstande, her iblandt en Buddha figur (*Museum Münterianum III*, 122 f., nr. 434-452; Münter 1829, 3-4). Münter oprettholdt forbindelsen med Borgia til dennes død i 1804. Efter datidens skik havde han portrætter af sine bekendte i sin nærhed, således også et portræt af kardinalen, hængende i sit kontor (fig. 3).

Sicilien

Efter et års tid i Rom rejste Münter til Campanien med korte besøg i Baiae, Cumae (Kyme) og Paestum (Poseidonia) samt et længere ophold i Napoli, og derefter til Sicilien, som han gennemrejste ret grundigt fra slutningen af 1786 til begyndelsen af 1787. Det var tiden, hvor de spanske bourboner regerede kongeriget De begge Sicilier, og hvor der herskede dyb fattigdom og undertrykkelse. Det var forhold, som gjorde stort indtryk på Münter, der løbende luftet sin harme både i sin dagbog og i rejseberetningen, som han udgiver efter hjemkomsten til Danmark (Münter 1788-1790).

Münter opholder sig først nogle uger i Palermo, hvorfra han rejser sydover til Trapani, Segesta og Selinunt, siden langs sydkysten til Girgenti (Agrigento, antikkens Akragas), og til Syrakus og derfra langs vestkysten til Catania og Taormina og, som afslutning på Siciliensopholdet, til Messina, hvorfra han sejler tilbage til Napoli. Der skal ikke her redegøres for rejsen, men udbyttet af den kan sammenfattes omkring to forhold. Dels hans færdens ved de lærde akademier i Palermo, Syrakus og Catania, hvor Münter fik lejlighed til at omgås byernes antikvarer, og hvor der blev udgivet lærde epigrafiske, historiske og topografiske afhandlinger. Dels ved en fortrolighed med de mange levn, som han besøgte i Segesta (fig. 4), Selinunt, Girgenti og i Syrakus (fig. 8).

Det synlige vidnesbyrd om rejsen, ungdomsværket *Efterretninger om begge Sicilierne, samlede paa en Reise i disse Lande i Aarene 1785 og 1786* (første bind udkom 1788 andet 1790; oversættelsen til tysk fulgte i 1790 og til italiensk i 1823), opnåede europæisk ry for sine natur- og ruinbeskrivelser, for redegørelserne af kirkeforhold, og for siciliansk sprog, litteratur og digtning, foruden de meget oplysende omtaler af de administrative forhold og den antikvariske administration.¹¹

Man får imidlertid også mulighed for at få udnybet hans indsigt i antikviteterne på Sicilien gen-

nem Münters korrespondance. Den væsentligste del af denne er udgivet, men ikke alt. Blandt det mere ukendte materiale er en sluttet gruppe af breve, der omhandler hans ophold på Sicilien og kontakterne med øens lærde miljø, og som ligesom rejseberetningen fortæller om hans interesse for og viden om oldsagsadministrationen i disse, for Danmark, fjerne egne. Kildematerialet til Münters beskæftigelse med museer og antikvaradминистрации i Syditalien og på Sicilien er således dagbøgerne og rejsebogen *Efterretninger* foruden korrespondancen med den lærde syrakusanske antikvar og oldtidsforsker Saverio Landolina Nava (fig. 7), som Münter korresponderede med allerede under sit ophold i Syrakus, dvs. fra 1785 og frem til 1805 (Fischer-Hansen 2002).¹²

Udgravning og bevaring

Fra midten af 1700-tallet fik de antikvariske studier i det hele taget et opsving på Sicilien, ikke mindst påvirket af udgravningerne i Herkulaneum, der havde været iværksat allerede fra 1738.

Ignazio Paternò Castello di Biscaris virke i Catania var særligt betydningsfuldt, både udgravningsmæssigt og museumsmæssigt. Fyrst Biscari (1719-1786) havde i 1748 påbegyndt udgravninger i de græske og romerske teatre i Catania, dog først fra 1770 med et mere målrettet og videnskabeligt sigte. Hvor man i Herkulaneum mest var optaget af blot at grave ting frem, viste man i Catania større respekt for de arkitekturlevn, der blev frilagt. Biscari gravede desuden ved den græske koloni Camarina på Siciliens sydkyst, hvor han havde store besiddelser. En stor del af fundene fra dette område bestod af gravfund, ikke mindst græske vaser, som siden fandt plads på det museum, han indrettede i sit palads i Catania (Salmeri 2001).

Museet blev indrettet i en tilbygning til Biscaris palads, tegnet og opført til formålet i 1758, med de mange rum bestemt for de meget omfattende samlinger af marmorskulpturer, vaser, bronzer og

Fig. 4. Det doriske tempel i Segesta. Gouache af Jean-Pierre-Laurent Hoüel 1776 / 1777 (Louvre, Paris).

The Doric temple in Segesta. Gouache by Jean-Pierre-Laurent Hoüel 1776 / 1777 (The Louvre, Paris).

glas (Sestini 1776; Pafumi 2006) (fig. 5). En stor del af fundene var fra Catania selv, andre fra Biscaris udstrakte godser. Oldsagerne var opstillet systematisk og så vidt muligt efter proveniens, hvilket var usædvanligt i denne periode. Det var på den tid en af de mest omfattende antiksamlinger i Italien, en turistattraktion, som man mente var på højde med vulkanen Etna. Münter udarbejdede et forholdsvis detaljeret katalog over de mere betydelige monumenter i samlingen, som han – uanset at museet tilstræbte en vis systematik – fandt var noget rodet opstillet (Münter 1788-1790, 416-429). Men museets

meget prisværdige formålspragraph kan læses på medaljen slået til minde om museets indvielse i 1757 (fig. 6).

Saverio Landolina Nava (1743-1814) var, som sin onkel Ignazio Biscari, beskæftiget med undersøgelser og bevaring af de rige græske levn på øen, især i hans hjemby Syrakus. Han udnævntes til embedet *Regio custode delle antichità della Val Demone e della Val di Noto* i 1803, et embede der skal omtales mere udførligt senere. Blandt flere projekter foranstaltede Landolina undersøgelser af det græske teater og det romerske amfiteater i Syrakus (fig. 8). Landolina påtog sig ansvaret for fundene fra udgravningerne, og i løbet af hans embedskarriere etableredes et offentligt museum i Syrakus. Han var ivrig efter at fremlægge resultaterne af sine undersøgelser for de lærde miljøer – ikke alene i Palermo og i Napoli – men måske især i miljøet omkring Christian

Fig. 5 a. Museum Biscarianum i Catania. Den indre gård i Palazzo Biscari. Litografi af J.F. d'Osterwald, »Voyage pittoresque en Sicilie«, Paris 1826.

Museum Biscarianum in Catania. The inner courtyard of Palazzo Biscari. Lithograph by J.F. d'Osterwald, "Voyage pittoresque en Sicilie", Paris 1826.

Fig. 5 b. Museum Biscarianum i Catania. Salen med antikke marmorskulpturer. (Efter Libertini 1930, fig. 9).

Museum Biscarianum in Catania. The hall with the ancient marble sculpture. (After Libertini 1930, fig. 9).

Fig. 5 c. Museum Biscarianum i Catania. Salen med de antikke vaser. (Efter Libertini 1930, fig. 10).

Museum Biscarianum in Catania. The hall with the ancient vases. (After Libertini 1930, fig. 10).

Fig. 6. Medalje slået i 1757 til minde om oprettelse af Museum Biscarianum i Catania med portrættet af Ignazio Paternò Castello di Biscari og med museets formål oplyst i teksten:

PUBLICAE UTILITATI
PATRIAEC DECORI
STUDIOSORUM COMMODO
MUSEUM CONSTRUXIT CATANAE
MDCCCLVII

'Bygget i Catania i 1757 til nytte og glæde for folket, til pryd for landet og til bekvemmelighed for den kundskabssøgende.'

Medal struck in 1757 to mark the inauguration of the Museum Biscarianum in Catania with the portrait of Ignazio Paternò Castello di Biscari and a declaration of the museum's purpose: 'Built in Catania in 1757 for the benefit and pleasure of its people, for the adornment of the country, for the convenience of the inquiring mind'.

Gottlob Heyne i Göttingen, en kontakt, der blev formidlet af Münter.

Münter fik gennem korrespondancen med Landolina et godt kendskab til de igangværende udgravninger i Syrakus, og han hjalp til med epigrafisk rådgivning ved fund af indskrifter. Men derudover udveksles erfaringer og forslag til projekter. Münter er ikke karrig med forslag, når han i breve skrevet i København (!) udtales sig om, hvorledes opgaverne bør gribes an. Ikke alene angående hvor, der bør graves i Syrakus, men også om opgaver på de ikke-græske, forhistoriske gravpladser ved Pantalica, som han mener ville være af betydning for forståelsen af samspillet mellem de oprindelige folkeslag og de græske tilflyttere – altså problemerne omkring helleniseringen af Siciliens før-græske befolkningsgrupper.

Münter på sin side orienterer Landolina om arkæologiske begivenheder i Danmark, og afslører sine antropologiske interesser med et forslag om, at man kunne udveksle arkæologiske fund såsom

kranier (jf. Brinch Madsen dette bind vedrørende Münters bekendtskab med antropologen J.F. Blumenbach i Göttingen). Münter ønsker tilsendt et kranie af en gammel romer fra Herkulaneum og tilbyder til gengæld at fremskaffe et gammelt kranie af en nordbo – det burde da kunne interessere en oldtidsforsker på Sicilien. Münter omtaler også sin interesse for Kongsgården i Lejre, og i sit sidste brev til Landolina vender han tilbage til sine ungdomsinteresser for den nordiske arkæologi med en beskrivelse af sin deltagelse i C.D.F. Reventlows udgravning af Kong Svends Høj ved Pederstrup på Lolland (Dehn, Hansen & Kaul 1995, 11-14; jf. Kaul dette bind).

Münters tanker om et stort museum i København afspejler sig også i brevvekslingen med Saverio Landolina. Hans interesse for oprettelsen af større, nationale museer var blevet vakt allerede i Napoli, hvor han blev bekendt med planerne om at oprette et overordnet statsmuseum. Det var et museum, som udover arkæologiske samlinger, fundene fra

Fig. 7 Saverio Landolina Nava omgivet af symbolerne på hans forskningsområder og økonomiske interesser – papyrusplanter til papirproduktion og vin til eksport. Stik af Rosarius Valvo.

Saverio Landolina Nava surrounded by the symbols of his scholarly and economic interests – the papyrus plant for paper production and wine for export. Engraving by Rosario Valvo.

Herkulaneum og kongens skulptursamlinger, også skulle indeholde det kongelige bibliotek fra slottet på Capodimonte, foruden »nyttige Sale som offentlige Auditorier« – det hele ordnet med henblik på at skaffe »frie Adgang for alle og enhver« (Münster 1788-1790, 22-23, 65-66).¹³ Münster erkender behovet for et samlet overblik over de forskellige samlinger i Danmark som en forudsætning for oprettelsen af et nationalmuseum. Han skriver således den 1. marts 1791 til Landolina: *Jeg har et projekt, som man måske kunne gennemføre, at skabe et arbejde lig Caylus' Recueil, nemlig at trykke en beskrivelse af alle*

de antikke ting, ægyptiske, græske og romerske, som befinder sig i museerne i Danmark, med udfærdigelse af stik. Det burde kunne gennemføres med en dygtig tegner og ved hjælp af subskription, da jeg ikke selv ønsker at dække omkostningerne.

Anne Claude Philippe de Turbieres, comte de Caylus, havde i Paris i årene 1752-1767 udgivet sit syv binds katalog, *Recueil d'Antiquités égyptiennes, étrusques, grecques, romaines et gauloises* – med det formål at gøre sine omfattende antiksamlinger tilgængelig for samlere og lærde ved hjælp af en omhyggelig registrering. Caylus grundlagde den beskrivende typologi inden for arkæologien, og Münter viser den samme holdning til værdien af den korrekte registrering. Der var dog i tiden også et metodisk mere overordnet, systematisk forbillede, som var Münter bekendt. Gabrielle Lancilotto Castelli di Torremuzza havde i Palermo i 1764 fremlagt et skema for udarbejdelsen af en systematisk registrering og opstilling af alle slags antikke levn på Sicilien – *Idea di un tesoro, che contenga una generale raccolta di tutte le antichità proposta da ... principe di Torremuzza a' letterati siciliani amanti delle antiche memorie della patria*. Derudover var der ved det lærde akademi i Palermo oprettet en skriftrække i 1755, der havde som et af sine formål at offentliggøre resultaterne af udgravninger og undersøgelser – *Memorie per servire alla storia letteraria di Sicilia* – værker, som Münter må have set (*Tagebücher II, 49; Münter 1788-1790, I, 295 ff.*).

Antikvarisk lovgivning

Den voksende antikvariske interesse med oprettelsen af de fyrstelige privatsamlinger, og i øvrigt også af klosterrsamlinger, der var skabt af lærde abbeder både i Palermo og Catania (Münster 1788-1790, I, 281, 305, II, 127ff; Abbate 2001), udmøntede sig i 1797 i en antikvarisk lovgivning. Denne blev også støttet af de lærde beretninger udgivet i kredsen omkring akademiet i Palermo.

Fig. 8. Syrakus. Byen er set fra hovedlandet med plateauet og det græske teater ud over havet med halvøen Ortigia, hvor den tidligste græske bosættelse lå. Maleri af Philip Hackert 1789-1793, få år efter Frederik Münters besøg. (Kongeslotet, Caserta).

Syracuse. The city seen from the mainland with the plateau and the Greek theatre, looking across the sea with the peninsula of Ortigia, the site of the earliest Greek settlement. Painting by Philip Hackert 1789-1793, a few years after Frederik Münter's visit. (The Royal Palace, Caserta).

Johann Hermann Riedesel skriver i sin rejseberetning fra Sicilien 1750 om, hvorledes hans ven Don Giovanni Ficani, som han lærer at kende i Girgenti, havde overtalt myndighederne i byen til at bevilge 100 scudi årligt til at reparere og bevare de oldtidslevn, som endnu stod i byen. Denne Ficani havde desuden draget omsorg for, at midlerne, også efter udbetalingen, blev benyttet til det aftalte formål

(Riedesel 1750, 50). Girgenti er en af de mest velbevarede oldtidsbyer i Middelhavsområdet, og det må have været en næsten umulig opgave for datidens antikvarer at sikre en overlevelse af de antikke levn. Diverse dekreter, allerede fra 1775, vedrørte bestemmelser mod fjernelse af værdifuldt arkæologisk og kunstnerisk materiale og overhovedet mod ødelæggelsen af antikke monumenter. Et kongeligt dekret fra 1802, der vedrører byen Catania, forbyder, at der graves og opføres bygningsfundamenter uden en forudgående tilladelse fra den kongelige kustode. Overtrædelse medfører en bøde på 20 guld-onzer og et års fængsel, en straf der uddeles både til ejeren af bygningen og til entreprenøren (Iozzia 1998). Den første større, overordnede organisering af antikvitetsvæsenet er dog fra 1779 (i Ferdinand den III's regeringstid), hvor man opretter en administrativ opdeling af øen i tre hovedområder, der hver får ansvaret for de antikvariske opgaver. De tre ansvars-

områder omfattede Vestsicilien (Val di Mazzara) og to områder på Østsicilien: Val di Noto og Val Demone, der tildeltes henholdsvis Fyrst Torremuzza fra Palermo og Fyrst Biscari fra Catania, med titel af *regio custode*. Embederne oprettedes med henblik på varetagelse af udgravnninger, omsorg for og restaurering af allerede frilagte og kendte monumenter som de græske templer og teatre (Salmeri & d'Agata 1998; Iozzia 1998; Pagnano 2001). Biscari og Torremuzza havde begge gennem deres antikvariske arbejder opnået ry som oldtidsforskere. Torremuzza var grundlæggeren af den sicilianske numismatik og var i denne forbindelse genstand for megen utidig aggression fra Münters side. Han var en fremragende epigrafiker og topograf, men udgraver var han ikke. Han havde dog selv påtaget sig ansvaret for restaureringer af det berømte doriske tempel i Segesta (fig. 4) og af templerne i Girgenti.

Midlerne til denne nye administration blev fremskaffet ved kongeligt dekret, og de skulle bl.a. betale den kunstner, der registrerede og tegnede antikviterne, det må forstås som både de større monumenter og enkeltfund. Desuden skulle der føres et register over monumenter, der burde restaureres, med en efterfølgende inspektion af arbejdets udførelse. Det ligger derudover i beskrivelsen af opgaverne, at man ønskede at beskytte Siciliens kulturarv mod opkøb og udførsel af oldsager fra landet.

Nu kan man næppe med sikkerhed hævde, at Sicilien på alle disse punkter var forud for de tilsvarende forhold i Rom eller i nogle af fyrstedømmerne i Toscana. Men de forhold vedrørende udgravnninger, samlinger og antikvarisk lovgivning, som Münter stiftede bekendtskab med på Sicilien, vedblev at være en inspirationskilde for ham og påvirkede på længere sigt hans idéer om indsamling, registrering og bevaring af arkæologiske fund.

Noter

1. For en oversigt over Münters betydning i fagene nærorientalsk og klassisk arkæologi se Riis 1979, s. 135-138, og for Münter som numismatiker se Galster 1959.
2. For Georgia Augusta Universitet i Göttingen og Gottlob Heynes betydning for en række andre danske filologer og teologer som Andreas Birch, Niels Iversen Schow, Andreas Christian Hwiid, Georg Zoëga og Christian Ramus, se Jensen 1992, s. 224-226. For Heyne og hans betydning som lærer i europæisk kontekst se Sichterman 1996, s. 185-189.
3. Om baggrunden for rejsen og dens formål se *Tagebücher III*, kommentar s. 27, ad p. 19; Banning 1980, s. 296-300; Persiani 2001.
4. For Stefano Borgia og danskerne, han omgav sig med, se Andreasen 1935 og Ascani 2001.
5. For Stefano Borgias samling af koptiske håndskrifter og Georg Zoëgas og Münters videnskabelige virke, se Iversen 1992, s. 658-666.
6. *Quattro voci del mondo* 2001.
7. Orsatti 2001, s. 278-293; Ascani 2001. De fleste af portrætterne er malet af danskeren Johan Herman Cabott (1754-1814).
8. Fragmenterne af frisen, som Münter fik med sig til København, er de eneste, der er udgået af Borgias samling. Den usædvanlige gavmilde gave skal måske forstås som en slags betaling for Münters indsats i forhold til Borgias samling af koptiske håndskifter, på samme vis som Münter muligvis blev aflønnet med en samling af Borgias romerske mønter (Galster 1959, s. 35). Baggrunden for Galsters opfattelse er sandsynligvis *Tagebücher I*, s. 317, hvor Münter omtaler afleveringen af sit arbejde over de koptiske håndskrifter til Borgia og modtagelsen af ... *seine ganze Sverte von römischen Medaillen in Moyen Bronze*
9. Borgias samling, Museum Borgianum som den benævnes fra 1782, er indgående behandlet i udstillingskataloget *Collezione Borgia* 2001. Min korte omtale hviler især på Pomian 2001.
10. For en god fremstilling af Münter som samler, se Gjødesen 1975; 1976.
11. Tuzet 1988, s. 115-127, præsenterer Münter på baggrund af samtiden og andre Siciliens-rejsende, især hamburgseren Johann Heinrich Bartels (Bartels 1789). Denne stod Münter meget nær og viser i sin rejseberetning samme brede interesse for oldtiden og samtiden, men han overgår Münter i indsigt og analyse af de geografiske og økonomiske forhold; således også Cometa

- 1999, s. 53-57, 166-168. For en skarpsindig analyse af 1700-tallets rejsende på Sicilien og forskelligheden i deres antikvariske indsigt, se især Salmeri 2002. I modsætning til den ret beskedne omtale af *Efterretninger* i den hjemlige Münter-forskning er værket blandt de mest omtalte rejseberetninger i siciliansk receptionsforskning, se Fischer-Hansen 2002, s. 60, n. 13-16.
12. Brevvekslingen Frederik Münter / Saverio Landolina: Brevene fra M. til S. Landolina: Nationalbiblioteket, Syrakus, *Biblioteca Alagoniana, carteggio Landolina*. Brevene fra L. til Fr. Münter: Kongelige Bibliotek, København, *Ny Kgl. Saml., fol.* 1698.
 13. I øvrigt med henvisning til Tyge Rothes tanker om et statsmuseum, fremlagt i *Om nogle Dannemarks og Norges Fordringer* (Rothe 1788).

Litteratur

- Abbate, V. 2001. San Martino delle Scale: il museo perduto, le raccolte ritrovate. I: V. Abbate (udg.). *Wunderkammer siciliana alle origini del museo perduto*, s. 163-176. Napoli.
- Andreasen, Ø. 1935. Kardinal Borgia og de danske i Rom. I: L. Bobé (udg.). *Rom og Danmark gemmem Tiderne*, I, s. 268-313. København.
- Ascani, K. 2001. Kardinalens 'kuriositeter'. *Sfinx* 24.4, s. 166-171.
- Banning, K. 1980. Det teologiske Fakultet 1732-1830. I: *Københavns Universitet 1479-1979*, V. København.
- Bartels, J.H. 1789. *Briefe über Kalabrien und Sizilien II (Reise von Scilla in Kalabrien bis Katanien in Sizilien)*. Göttingen.
- Briefwechsel* - Ø. Andreasen (udg.) 1944. *Aus dem Briefwechsel Friedrich Münters. Europäische Beziehungen eines Dänischen Gelehrten 1780-1830*, I-III. Kopenhagen-Leipzig.
- Carlsen, O. 1955. *Pestalozzi og Danmark*, I. Heinrich Pestalozzi og Frederik Münter. Münters Forbindelse med Pestalozzi og hans Forhold til Pestalozzianismen. Aarhus.
- Collezione Borgia 2001 – Germano, A. & Nocca, M. (udg.). *La collezione Borgia. Curiosità e tesori da ogni parte del mondo*. Napoli.
- Cometa, M. 1999. *Il romanzo dell'architettura. La Sicilia e il Grand Tour nell'età di Goethe*. Roma-Bari.
- Dehn, T., Hansen, S. & Kaul, F. 1995. *Kong Svends Høj. Restaureringer og undersøgelser på Lolland 1991*. Stenaldergrave i Danmark 1. København.
- Favaretto, I. 1990. *Arte Antica e cultura antiquaria nelle collezioni Venete al tempo della Serenissima*. Roma.
- Fischer-Hansen, T. 2002. La conoscenza dell'Italia meridionale e della Sicilia greca in Danimarca nel Settecento. Il vescovo Frederik Münter ed il cavaliere Saverio Landolina. *Analecta Romana Instituti Danici* 28, 2001, s. 35-64.
- 2009. Frederik Münter in Syracuse and Catania in 1786: Antiquarian legislation and connoisseurship in 18th century Sicily. I: G. Giarrizzo & S. Pafumi (udg.). *Oggetti, Uomini, Idee. Persori multidisciplinari per la storia del collezionismo* (Atti delle Tavola Rotonda, Catania, 4 dicembre 2006), s. 117-137. Pisa-Roma.
- Galster, G. 1959. Frederik Münter's numismatic studies. I: *Coin and History. Selected Numismatic Essays by Georg Galster 1889. May 17th. 1959*, s. 32-52. Aarhus.
- Gjødesen, M. 1975. En splint af Titi Bue. *Meddelelser fra Ny Carlsberg Glyptotek* 32, s. 67-97.
- 1976. A Fragment of the Arch of Titus. I: *Studia Romana in honorem Petri Krarup septuagenarii*, s. 72-86. Odense.
- Hermansen, V. 1931. Oprettelsen af »Den konglige Commission til Oldsagers Opbevaring« i 1807. *Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie*, III rk. 21, s. 265-320.
- 1949. Frederik Münter og den danske Oldgranskning. I: *Frederik Münter. Et Mindeskrift* I, 2, 38-84. København.
- Iozzia, A.M. 1998. Tutela archeologica in Sicilia tra '700 e '800. I: E. Iachello, *I Borbone in Sicilia (1734-1860)*, s. 137-139. Catania.
- Iversen, E. 1992. Koptisk og Demotisk. I: *Københavns Universitet 1479-1979*, VIII, s. 653-674. Det Filosofiske Fakultet 1. København.
- Jensen, P.J. 1992. Klassisk filologi indtil 1800. I: *Københavns Universitet 1479-1979*, VIII, s. 69-239. Det Filosofiske Fakultet 1. København.
- Libertini, G. 1930. *Il Museo Biscari*. Milano-Roma.
- Luppino, A. 2001. II classe: Antichità Volsche. I: *Collezione Borgia* 2001, s. 95-100.
- Münter, F. 1788-1790. *Efterretninger om begge Sicilierne, samlede paa en Reise i disse Lande i Aarene 1785 og 1786*. Kjøbenhavn.
- 1790. *Nachrichten von Neapel und Sicilien auf einer Reise in den Jahren 1785 und 1786 gesammlet*. København.
- 1818. *Velia in Lucanien. Eine Beilage zu Hegewisch über die Colonien der Griechen*. Altona.
- 1829. *Udsigt over en Samling af gamle Indskrifter og andre Oldsager, som ere indmurede i Bispegaarden*. Særskilt Aftryk af Nyeste Skilderie af Kjøbenhavn, 1829, 1-7. Kjøbenhavn.
- Museum Münterianum* – [Frederik Münter], *Museum Münterianum* I-III. Hauniae 1836-1839.
- Nocca, M. 1999. Stefano Borgia, l'Accademia Volsca e la Palade Velletri. I: *Pallade di Velletri: il mito, la fortuna*. Atti Giornate Internazionale di Studi, Velletri 1997, s. 147-163.

- Orsatti, P. 2001. Lo »studio«. I: *Collezione Borgia* 2001, s. 244-299.
- Pafumi, S. 2006. *Museum Biscarianum. Materiale per lo studio delle collezioni di Ignazio Paternò Castello di Biscari (1719-1786)*. Palermo-Roma.
- Pagnano, G. 2001. *Le Antichità del Regno di Sicilia 1779. I plani di Biscari e Torremuzza per la Regia Custodia*. Siracusa-Palermo.
- Persiani, G. 2001. «Vedere biblioteche e vedere il mondo». *Frederik Münter ricercatore di manoscritti ed i suoi. Fragmenta Patrum Graecorum. Analecta Romana Instituti Danici* 28, s. 83-100.
- Pomian, K. 2001. Una collezione al crepuscolo dei Lumi. I: *Collezione Borgia* 2001, s. 21-29.
- Quattro voci del mondo* 2001 – M. Nocca (udg.). *Le quattro voci del mondo: arte, culture e saperi nella collezione di Stefano Borgia 1731-1804*. Napoli.
- Riedesel, J.H. 1750. *Reise durch Sicilien und Grossgriechenland*. Zürich.
- Riis, P.J. 1941. Notes on Etruscan Architectural Terracottas. *Acta Archaeologica* 12, s. 66-78.
- 1979. Klassisk og nærorientalsk arkæologi. I: *Københavns Universitet 1479-1979*, XI, s 121-160. Det Filosofiske Fakultet 4. København 1979.
- Rump, J.H. 2003. Skriften på væggen. Om koranfriser i islamisk arkitektur. *Carsten Niebuhr Biblioteket*, 2, s. 4-10.
- Rothe, T. 1788. *Om nogle Dannemarks og Norges Fordringer til hinanden. I Anledning af af Kronprindsens Reise til Norge*. Kiøbenhavn.
- Salmeri, G. 2001. Introduzione. I: D. Sestini, *Il Museo del Principe di Biscari*, s. 9-53. Catania.
- 2002. La Sicilia nei libri di viaggio del Settecento tra letteratura e riscoperta della grecità. *Analecta Romana Instituti Danici*, 28, s. 65-82.
- Salmeri, G. & d'Agata, A.L. 1998. Dai principi agli scienziati: vicende dell'archeologia siciliana sotto i Borboni (1734-1860). I: E. Iachello. *I Borbone in Sicilia (1734-1860)*, s. 129-136. Catania.
- Schmidt, V. 1910. *Museum Münterianum. Collection de stèles égyptiennes léguées à l'évêché de Copenhague par feu Frédéric Münter évêque de Sélande, et actuellement conservées à la Glyptotheque Ny Carlsberg, a Copenhague*. Copenhague-Londres-Paris.
- Sestini, D. 1776. *Descrizione del Museo d'Antiquaria e del Gabinetto d'Istoria Naturale di Sua Eccellenza il Sig. re Principe di Bisari Ignazio Paternò Castello Patrizio Catanesse fatta dall' Abate Domenico Sestini Accademico Fiorentina*. Firenze.
- Sichtermann, H. 1996. *Kulturgeschichte der klassischen Archäologie*. München.
- Tagebücher I-III – Ø. Andreasen (udg.) 1937. Aus den Tagebüchern Friedrich Münters. Wander- und Lehrjahre eines dänischen Gelehrten, I-III, 1785-87*. Kopenhagen-Leipzig.
- Turbieres, comte de Caylus, A.C.P. de 1752-1767. *Recueil d'Antiquités égyptiennes, étrusques, grecques, romaines et gauloises*. Paris.
- Tuzet, H. 1988. Viaggiatori stranieri in Sicilia nel XVIII secolo. Palermo. (Oprindelig fransk udgave: *La Sicile au XVIIIe siècle vue par les voyageurs étrangers*. Strasbourg 1955).

Frederik Münter and his sojourn in Italy with special regard to Sicily

The present article deals with Frederik Münter's sojourn and travels in Italy and Sicily 1784 – 1787. The main emphasis has been placed on his museum visits in Northern Italy, his Sicilian journey, and his encounters with learned antiquarians on that island. The contribution attempts to demonstrate that some of the experiences gained by Münter during his stay in Italy, were of importance to his contribution to the setting up of the Commission on Antiquities.

Frederik Münter (1761-1830) was first and foremost a theologian, his first appointment being Professor of Theology at the University of Copenhagen, before being consecrated Bishop of the Diocese of Sealand and thus Primate of the Danish Church. His contributions within the fields of Oriental studies, Coptic, church history, early Christian iconography, and the dogmatics of early Christian religion brought him a certain renown in Europe. However, it is noteworthy that Münter's early and profound interest in Italian archaeology has received little mention – one might say it has been nearly ignored. His stay in Sicily and his contributions to the studies of the antiquities of Sicily have also been largely overlooked in Denmark.

In his youth Münter studied at Göttingen under the renowned Christian Gottlob Heyne (1781-1782). Awarded a travel grant *ad usus puplicos* a few years later, Münter travelled abroad for manuscript studies with special reference to a new edition of the New Testament. After a brief sojourn in Vienna, where he met the numismatist Joseph Eckhel, Münter came to Venice, where he found time to visit the Grimani- and Nani-collections. The latter housed Greek sculptures from the Peloponnese and the Ionian Islands, as well as Egyptian and Etruscan antiquities. Münter had therefore become acquainted with these classes of material before he saw Stefano Borgia's collection in Velletri. Münter paid more visits to the Nani Collection during his stay in Venice and saw there *einige Basreliefs die sicher vom höchsten Alter sind*, perhaps one of these was the *Totenmahl* relief acquired by Münter 40 years later in 1825 – among the first specimens of Greek sculpture in a Danish collection.

Travelling south to Rome via Padua, Mantua, Bologna, Florence, Pisa and Siena Münter visited several museums and private collections and it is likely that the foundation for his wider antiquarian interests was laid already in this early phase of his Italian journey.

On his arrival in Rome in early 1785, Münter was introduced to Cardinal Stefano Borgia by the Danish archaeologist and resident in Rome, Georg Zoëga. Stefano Borgia, head of the Propaganda Fide office of the Papal States, had surrounded himself with a number of Danish scholars, whom he entrusted with tasks relating to his vast collection (Museum Borgianum) in Velletri, his home town. Georg Zoëga had, for instance, been assigned the registration of the Egyptian objects, and Münter, for his part, published Borgia's collection of Coptic manuscripts, his first major academic work. But Münter also became familiar with one of the most comprehensive European collections of that time.

Borgia's position as head of the Propaganda Fide, that is the Papal States' missionary office, had given him the opportunity to collect widely from missions overseas, thereby building up a significant and highly interesting collection of ethnographical objects, supplementary to his large, though more traditional, Egyptian, Greek, Etruscan and Roman collections.

Velletri, the main city of the Volsci in Antiquity, was the seat of the learned society *Accademia Volsca* to which Münter was elected a member. The discovery of architectural terracotta-friezes from a Volscian temple in Velletri, with depictions of princely and heroic gatherings, glorified the Volscian past in the eyes of the society. Borgia's gift to Münter of several fragments of this frieze reveal his esteem for the Dane.

Late in 1785 Münter travelled to Naples, and subsequently to Sicily, and on his return to Denmark he published an account of his stay in Naples and his Sicilian journey. In Naples Münter met the collector Sir William Hamilton, the German archaeologist Alois Hirt, and the Austrian antiquarian Joseph Haus. Münter's zest for the company of learned scholars continued in Palermo, where he met Lancilotto Castelli di Torremuzza, among others. The collections of antiquities at the university and in the Benedictine monastery of San Martino are described in Münter's travel account. After visiting the ancient remains at Segesta, Selinunte, and Agrigento, Münter became familiar with the ruins and topography of Syracuse with the help of the learned antiquarian Saverio Landolina Nava, with whom he kept up correspondence until 1804. Saverio Landolina carried out a number of archaeological projects in the city,

among these excavations of the Greek theatre. He took care of the finds and he established a public museum. From 1803 he occupied the post of *Regio custode delle antichità della Val Demone e della Val di Noto*. Through the years Münter was kept informed by Landolina on the progress of the work.

Catania was the home of the renowned Biscari Collection. The museum, primarily the creation of Ignazio Paternò Castello di Biscari, was innovative. The aims of the museum were ambitious, not least in relation to the perspective of the earlier *Kunst-* or *Wunderkammer*. The systematic arrangement of the material, the attention paid to provenance, the history and the context of finds, and the planned, architectural framework for the exhibition inspired many travelers. Münter made a catalogue of its major exhibits in his book. The Biscari Museum, as such, was in its own right an example of all that is captivating about the Age of Enlightenment and it is indeed at this crossroad that we find Münter, who inspired by his experiences in Italy started his own collection on his return to Copenhagen.

No public museum existed in Copenhagen at this time, and the larger of his acquisitions – Egyptian stelae, Greek and Roman sculpture, Etruscan urns, and inscriptions were placed in the episcopal residence. The Italic architectural terracotta fragments, given to Münter by Stefano Borgia, were the first examples of Archaic art exhibited in Copenhagen. The acquisition of objects from the Far East by Münter was probably inspired by Stefano Borgia's collections of ethnographical and Oriental objects. Münter compiled a short description of that part of his collection which was exhibited in the episcopal residence, as a guide for visitors, and he states his intentions clearly “the collection should be considered public, being the only one of its kind in the North”.

Münter's preoccupation with the establishment of large, state museums had been awoken in Naples, where the bringing together of the royal collections under one roof was in the melting pot during his stay. On his return to Copenhagen Münter formed the idea of publishing an overall review with documentation of the disparate Danish collections, mostly private, of Egyptian, Greek and Roman antiquities, inspired by Caylus' *Receuil* and probably influenced also by Lancilotto Castelli di Torremuzza's *Idea di un tesoro che contenga una generale raccolta di tutte le antichità*.

During the second half of the 18th century the central administration in Naples took a number of initiatives for the preservation of ancient monuments in Sicily. The island was divided into three regions, each responsible for preservation, restoration and excavation of ancient sites and monuments. The post of *regio custode* was created to attend to these responsibilities, and funds procured by royal decree covered

the tasks mentioned above and the assignment of draughtsmen to record the monuments. The post of *regio custode* was first filled by Lancilotto Torremuzza and Ignazio Biscari, and later by Saverio Landolina, all antiquarians in the circle of acquaintances of Münter, who gives a description of the legislation in his travel journal and in his book.

The sources for this investigation into Frederik Münter's Italian journey, his contacts with Italian scholars, and his many deliberations in antiquarian and ‘museological’ matters are: his travel account Münter 1788-1790 (German edition 1790); his diary *Tagebücher I-III*; his correspondence, of which the published part is found in *Briefwechsel I-III*, for the unpublished correspondence with Saverio Landolina see Fischer-Hansen 2002. His vast coin collection is not treated here, however for this see Galster 1959. For his collections of Classical antiquities and Oriental art: Münter 1829; *Museum Münterianum*; Gjødesen 1976. For antiquarian legislation in Sicily: Salmeri & d'Agata 1998; Iozzia 1998. For Museum Nanianum: Favaretto 1990, 206-220; for Museum Borgianum: *Collezione Borgia* 2001; for Museum Biscarianum: Pafumi 2006.

English revision: Neil Standford

Tobias Fischer-Hansen
Mitchellsgade 21, 4.tv
DK-1568 København V

tobias.f-h@mail.dk